

ТЕХНОЛОГІЯ ВЕДЕННЯ ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА НА ПОЛІССІ УКРАЇНИ

У статті висвітлено необхідність розвитку сучасних енергоощадних технологій ведення галузі спеціалізованого м'ясного скотарства на Поліссі України. Розглянуто найбільш перспективну технологію безприв'язного утримання м'ясної худоби з використанням вигульно-кормових майданчиків за наявності приміщень або навісів легкого типу на глибокій підстилці в зимово-стійловий період і на пасовищах влітку.

Аналіз останніх досліджень

В умовах зростання потреби у забезпеченості населення м'ясними продуктами харчування неможливо оминати увагою галузь спеціалізованого м'ясного скотарства. Розвитку цієї галузі сприяли вчені Погребняк П.Л., Зубець М.В. [7,4]. Подальший великий вклад у цю справу був зроблений Спекою С.С., Угнівенком А.М., Доротюком Е.М. [8,12,2].

Постановка проблеми

На жаль, поширенню розведення спеціалізованої м'ясної худоби заважає складна економічна ситуація та низька рентабельність галузі, порівняно з молочним скотарством. Адже відомо, що єдиною продукцією у м'ясної худоби є теля, за рахунок якого покриваються витрати на утримання основного стада. А за відсутності паритету цін на м'ясну худобу, забезпечити достатній рівень прибутку стає неможливим. Тому, виходом з цього становища є зниження затратності галузі при забезпеченні високої продуктивності тварин. Це можна зробити лише, використовуючи досягнення селекції й сучасних технологій і систем вирощування, годівлі, утримання та відтворення.

Так, в Україні є власні висопродуктивні породи м'ясної худоби: українська, поліська, волинська, південна та ін. Але це не забезпечило подальшого ефективного розвитку галузі. Тому не обійтися без сучасних енергоощадних технологій ведення галузі, в яких би максимально використовувалися біологічні особливості м'ясної худоби та природно-кліматичні умови розведення.

Матеріал і методи досліджень

У статті проведений аналіз окремих елементів перспективної технології утримання м'ясної худоби на прикладі племзаводу «Рачанський» Радомишльського району Житомирської області. Зроблені висновки щодо переваг даного методу утримання при розведенні поліської м'ясної породи.

Результати досліджень

Щоб збільшити виробництво м'яса, технології мають бути економічно вигідними. А для цього потрібно максимально використовувати в літній період дешевий пасовищний корм, забезпечити умови вирощування максимально наближені до природніх. У зв'язку з цим найбільш перспективною є технологія безприв'язного утримання тварин на вигульно-кормових майданчиках за наявності приміщень або навісів легкого типу на глибокій підстилці в зимовостійловий період і на пасовищах влітку.

Технологія включає в себе:

- годівлю сухостійних корів і нетелей з врахуванням фізіологічних потреб організму у другій половині тільності;
- здійснення заходів щодо уникнення крупноплідності та смертності телят у першій половині підсисного періоду;
- підгодівлю молодняку в підсисний період;
- систему годівлі корів-годувальниць першої та другої половини лактації, а також племінних бугаців і телиць різних вікових груп з врахуванням запрограмованої інтенсивності росту живої маси;
- систему випробування племінних бугайців за власною продуктивністю та якістю нащадків;
- використання вигульно-кормових майданчиків та навісів легкого типу певних параметрів для утримання тварин різних статевих-вікових й фізіологічних груп;
- механізацію та автоматизацію роздавання кормів, напування тварин і прибирання гною;
- методи парування: штучне осіменіння корів биковідтворної групи; природне осіменіння (ручна злучка) з використанням лінійних плідників у племінних стадах; вільна злучка у товарних стадах на пасовищах [4].

Площа майданчиків без твердого покриття на корову з підсисним телям повинна становити 20 м², молодняку після року – 12–15 м², до року – 8–12 м². А фронт годівлі, відповідно, 1,0, 0,8 і 0,6 м. На майданчику розміщується 80–120 гол. корів з телятами на підсисі, сухостійних корів – 80–100 гол., молодняку віком 12–18 міс. – 60–80 гол., 6–12 міс. – 70–90 гол., ремонтних бугайців – 45–50 гол. Між майданчиками влаштовані кормові проходи шириною 2,6 м, з годівницями по обидва боки. Проходи і годівниці по всій довжині мають накриття висотою 3,5 м і шириною 8,4 м. З протилежного від кормового проходу боків, на всю довжину майданчика, знаходяться навіси глибиною 5 м, висотою

передньої стінки 3,5 м, задньої – 2,5 м. Біля годівниць встановлюються автонапувалки типу АГК-4 з електропідігрівом. Роздача кормів мобільна КТУ-10 та КУТ-3. Для відпочинку і підгодівлі підсисних телят під накриттям облаштовують «їдальні» розміром 1,2–1,5 м² на голову, вхід до яких через лази. Тут для телят обладнують годівниці для сіна і концентратів. Майданчики з усіх боків огорожують глухими стінами висотою 3 м.

Завдяки тому, що така система утримання тварин наближена до природних умов, з'явилася можливість в 10 разів скоротити затрати праці, у 5 – енергоємність, довести навантаження на одного працюючого до 100 і більше голів худоби. Парувальний вік телиць скорочується на 1,2–1,6 міс., а сервіс-період – на 18,4–26,8 дня; збільшується період використання м'ясних корів на 14,3–17,9 %, що сприяє підвищенню рентабельності галузі м'ясного скотарства [8].

Важливим елементом технології є родильне відділення. Воно обладнане вигульно-кормовими майданчиками площею 35–40 м² на корову з телям. Довжина майданчика 90 м, ширина – 22 м. На ньому утримується 40–45 маток. Над частиною площ з торцевої частини кожного з майданчиків розміщені навіси легкого типу, де тварини відпочивають у негоду. Між майданчиками обладнаний кормовий прохід завширшки 2,6 м, уздовж якого по обидва боки розташовані годівниці. Над проходом і годівницями влаштоване двоскатне накриття. Кормовий прохід і прилегла до нього двометрова смуга вигульно-кормового майданчика мають тверде покриття. Біля годівниць встановлені групові автонапувалки типу АГК-4 з електропідігрівом. Роздача кормів мобільна (КТУ-10 та КУТ-3). Фронт годівлі становить 0,8–1,0 м на одну тварину. Прибирання гною механізоване, проводиться раз на рік. Вигульно-кормові майданчики спарені і мають цегляну огорожу висотою 3 м.

У родильне відділення глибокотільних корів і нетелей переводять за 2 місяці до отелення. З їх раціону повністю виключають силос. Основними кормами є сіно, солома ярих і концкорми. Корови з телятами на підсисі утримуються на майданчиках до 20–30-денного віку. Соковиті корми вводять в раціон, починаючи з 12 дня після отелення. Між майданчиками родильного відділення передбачене дворядне приміщення довжиною 50 і шириною 12,5 м. В одному з рядів обладнано 15 денників розміром 3x2 м і висотою 2,6 м для хворих телят з матерями-годувальницями. Другий ряд призначено для прив'язного утримання хворих маток. Годівниці по всьому ряду суцільні. Швеллер (№18), який лежить на передній стінці годівниці, служить поїлкою. Корми роздаються за допомогою мобільного кормороздавача, що переміщується по продовженому проїзду між майданчиками. Для прибирання гною використовують скребковий транспортер ТСН-160А. У дане приміщення переводять сухостійних корів або корів з телятами на підсисі в разі їх захворювання.

Дана технологія дає змогу позбутися ряду ускладнень при отеленні маток, а також зменшити кількість захворювань на інфекційні хвороби шлунково-кишкового тракту у новонароджених телят, сприяє прискоренню післяродової інволюції статевих органів, дає можливість досягти 97,6–98,3% збереженості телят [10].

Племінних бугайців після зняття з підсису вирощують безприв'язно на вигульно-кормових майданчиках, частина яких обладнана навісами легкого типу. На майданчику утримують 45–50 голів бугайців з 1–2 місячною різницею у віці. Його площа, з розрахунку на одну голову, становить 25 м², у тому числі під навісом – 4,5 м². Між майданчиками обладнується прохід шириною 2,6 м з годівницями по обидва боки для транспортування і роздавання кормів. Проходи і годівниці мають двоскатне накриття. Біля годівниць встановлюються групові автонапувалки типу АГК-4 з електропідігрівом у зимовий період. Роздача кормів – мобільна (КУТ-10). Фронт годівлі – 0,8–0,9 м на голову. Прибирання гною – механізоване, проводиться раз на рік. Структура достатніх за поживністю раціонів бугайців у зимово-стійловий період така: 25–30 % сіна, 25–30% соковитих та 40–45 % концентрованих кормів. Влітку згодовують прив'язену зелену масу, сіно, концкорми у кількості, розрахованій на отримання 1200–1500 г середньодобового приросту.

У кінці періоду випробування (15 міс.) жива маса бугайців становила 460–500 кг, або була на 2–10% більшою проти норми, прийнятої для класу еліта-рекорд. Порівняно з прив'язним утриманням, ця технологія дає змогу значно скотротити витрати на годівлю тварин та прибирання гною, завдяки активному моціону тварин досягти розвитку міцних кінцівок, правильного формування ратиць, поліпшення апетиту. Вирощені бугайці мають гармонійну будову тіла, спокійний норів; вік їх господарського використання збільшується на 27–33%, а частка вибракуваних тварин за екстер'єром і поведінкою зменшується на 8–13%; статева зрілість настає у віці 10–11 міс., поліпшуються показники спермопродукції [6].

Племінних телиць утримують від народження до 25–26-місячного віку у зимово-стійловий період на вигульно-кормових майданчиках, обладнаних навісами легкого типу, на глибокій підстилці, а влітку – на пасовищах. Запроваджений «холодний» метод вирощування теличок вітчизняних м'ясних порід і типів від народження до 5-місячного віку та максимальному використанні природних чинників у наступні вікові періоди їх росту і розвитку. Телички в зимово-стійловий період утримуються на спарених вигульно-кормових майданчиках, які мають довжину 40 м і ширину 30 м. Поміж майданчиками – кормовий прохід шириною 2,6 м, з асфальтованим покриттям. Над кормовим проходом і годівницями по всій їх довжині побудовано накриття (висота – 3,5 м, ширина – 8,4 м). Накриття двоххиле, з нахилом схилу всередину, тому вода від природних опадів стікає на кормовий прохід, а по ньому – у водовідводи і за

межі тваринницького комплексу. З протилежної сторони кормового проходу на вигульно-кормових майданчиках побудовані навіси для відпочинку тварин у негоду. На майданчику і під навісами – глибока підстилка, на якій розміщується 50–60 голів телиць. Площа майданчика на одну голову – 20–24 м², а під навісом 4–4,5 м². Фронт годівлі – 0,7–0,8 м.

Кожна теличка за період підсисного вирощування (до 6 міс.) має спожити 1200–1600 кг молока, 190 кг концентратів, 510 кг силосу і 270 кг сіна. За такого рівня годівлі жива маса 6-місячної телички становить 180–185 кг. У наступні вікові періоди загальний рівень годівлі встановлюється з розрахунку 1,7–1,9 корм. од. на 100 кг живої маси. У віці до одного року на кожен кормову одиницю повинно припадати 110–112 г перетравного протеїну, а старше року – 100–105 г. У зимовий період у структурі раціону телиць частка грубих кормів становить 35–40 % (в т. ч. сіна 15–20 %), соковитих – 40–50 %, концентрованих – 20 %.

У результаті такого утримання і годівлі жива маса телиць у 16-місячному віці становить 395–410 кг; до настання періоду парування вони стають добре фізично розвиненими. Жива маса первісток становить 510–530 кг, що на 6,3–10,4% перевищує відповідний показник для еліти. Також покращується екстер'єр і конституція тварин, зменшується частка вибракуваних тварин за екстер'єром та етологією на 9,1–9,6%; скоротити парувальний вік телиць на 1,2–1,6 міс.; підвищити запліднюваність від першого осіменіння на 17,2–19,1%, плодючість корів-первісток на – 2,7–3,1% і резистентність молодяку до інфекційних захворювань; збільшити вік господарського використання м'ясних корів на 2,3–2,7 року [9]. З даною технологією утримання м'ясної худоби можна ознайомитися у племзаводі «Рачанський» Радомишльського району Житомирської області.

Влітку все маточне поголів'я, ремонтних телиць і бугайців на дорощуванні утримують на випасах. Ремонтних бугайців, бугайців на заключній відгодівлі та телят, відлучених від матерів, до річного віку утримують на вигульно-кормових майданчиках ферми чи комплексу.

Корів з підсисними телятами та корів і нетелей на останньому місяці тільності групують в одне стадо і утримують в окремому таборі. У таборі має бути 120–150 тварин маточного поголів'я. Майданчики для відпочинку тварин будують із розрахунку 20–40 м² на одну голову. На них для підгодівлі і відпочинку телят обладнують «їдальні» (з годівницями для концкормів і прив'яленої зеленої маси) з легкими навісами. Вхід у «їдальні» – через лази. Поряд з «їдальнями» для телят обладнано загін для бугаїв-плідників. Він також має годівниці для концкормів, сіна або прив'яленої зеленої маси. Над годівницями є накриття глибиною 4,5–5 м. Площа загону, в розрахунку на бугая, 30–35 м².

Для інших фізіологічних груп м'ясних корів обладнують аналогічні майданчики, але без «їдалень» для підгодівлі телят. Стадо повинно нараховувати

150–180 корів. Стада молодняка не повинні перевищувати 150–180 голів. Майданчики для відпочинку тварин будують з розрахунку 25–30 м² на голову (залежно від віку і живої маси).

Якщо дозволяє рельєф, на майданчиках нагортають 1–2 м підвищення (кургани) для відпочинку тварин. При можливості, кургани покривають соломною або тирсою. Напувають тварин за допомогою пересувних автонапувалок або з природних водоймів. Гній з майданчиків прибирають раз на рік (пізно восени або ранньою весною).

Оскільки на Поліссі України достатньо природних пасовищ, період випасання м'ясних тварин на них становить 6,5–7 міс. на рік. Площа природного пасовища у заплавах річок та низинах на одну корову дорівнює 0,5 га (залежно від якості пасовищ). На пасовищах практикують загінне випасання. Тому пасовища розділяють на 4–6 загінок (залежно від кількості поголів'я і якості пасовищ).

На культурних пасовищах, урожайність яких у 5–8 разів вища, порівняно з природними, дає можливість в 3–4 рази збільшити навантаження худоби на один гектар і вдвічі зменшити витрати на одного працюючого у тваринництві [3].

У технології м'ясного скотарства значна частина дослідників віддає перевагу режимному підсису. За даними Ярмака В.С., використання режимного підсису дає змогу до 9-міс. віку збільшити живу масу на 15,3 кг, а сервіс-період у корів знизити на 21,5 дня [13]. Однак, Джіоєв М.В. вказує і на таку негативну сторону режимного підсису, як збільшення затрат праці на 21,1% [1]. А так, як режимний підсис використовується переважно при стійловому утриманні, то застосування його в запропонованій технології є економічно невиправдане.

Також важливим у м'ясному скотарстві є використання сезонних зимово-весняних отелень, переваги яких підтверджують Угнивенко А., Левахин В. [11,5]. Сезонні турові отели мають ряд технологічних переваг: вже влітку молодняк добре використовує пасовища, одночасно можна знімати з підсису всіх телят, краще готувати корів до наступного парування, легше контролювати вихід приплоду, здійснювати санітарно-гігієнічні заходи у перші дні новонароджених телят, а також є можливість формування вирівняних груп тварин.

Значну увагу слід приділити подальшому розвитку, особливо на Поліссі і у передгірних районах Карпат, технології безприв'язного утримання худоби м'ясного напрямку продуктивності з використанням вигульно-кормових майданчиків за наявності приміщень або навісів легкого типу у зимово-стійловий період на глибокій підстилці, а влітку – на пасовищах.

Висновки

Розроблені та впроваджені у виробництво сучасні маловитратні та енергоощадні технології на Поліссі України дають можливість значно скоротити

витрати праці на одиницю продукції, покращити відтворну здатність тварин та підвищити ефективність галузі м'ясного скотарства.

Перспективи подальших досліджень

Подальші дослідження будуть спрямовані на подальше вивчення технологій безприв'язного утримання м'ясної худоби з використанням вигульно-кормових майданчиків за наявності приміщень або навісів легкого типу з метою їх удосконалення.

Література

-
1. *Джіоєв М.В.* Вплив способу підсосу на тривалість сервіс-періоду у корів м'ясного напрямку продуктивності / *М.В. Джіоєв* // Молочно-мясне скотарство. – 1977. – Вип. 43. – С.31–33.
  2. *Доротюк Э.Н.* Мясоному скотоводству Украины – интенсивную технологию / *Э.Н. Доротюк* // Животноводство. – 1987. – № 2. – С. 41–42.
  3. *Зубець М. В.* Рекомендації технології ведення галузі м'ясного скотарства на Поліссі України / *М.В. Зубець, В.О. Пабат, С.С. Спека.* – К. : Нора-прінт, 2005. – 20 с.
  4. *Зубець М.В.* Малозатратна та енергоощадна технологія ведення галузі м'ясного скотарства / *М.В. Зубець, С.С. Спека, В.М. Янович* // Аграрна наука – виробництво. – 2005. – № 2. – С. 21.
  5. *Левахин В.* Мясоное скотоводство: проблемы и пути их решения / *В. Левахин* // Молочное и мясное скотоводство. – 1990. – №3. – С. 2–5.
  6. Малозатратна технологія вирощування племінних бугайців м'ясних порід // *С.С. Спека, В.П. Патица, Д.Т. Вінничук, В.М. Янович* // Аграрна наука – виробництво. – 2002. – № 4. – С. 20.
  7. *Погребняк П.Л.* Интенсивное мясное скотоводство Украины / *П.Л. Погребняк.* – М. : Колос, 1979. – 238 с.
  8. *Спека С.С.* Малозатратна технологія ведення галузі м'ясного скотарства на Поліссі України / *С.С. Спека, Д.Т. Вінничук, В. М. Янович* // Аграрна наука – виробництво. – 2001. – № 4. – С. 22.
  9. Технологія вирощування племінних телиць м'ясних порід в умовах Полісся / *М.В. Зубець, С.С. Спека, Д.Т. Вінничук, В. М. Янович* // Аграрна наука – виробництво. – 2009. – № 3. – С. 19.
  10. Технологія утримання тільних корів м'ясних порід у родильному відділенні / *М.В. Зубець, С.С. Спека, Д.Т. Вінничук, В.М. Янович* // Аграрна наука – виробництво. – 2003. – № 4. – С. 21.
  11. *Угнivenко А.Н.* Рост массы мясного молодняка, полученного в различные сезоны года / *А.Н. Угнivenко* // Разведение и искусственное осеменение крупного рогатого скота. – 1989. – Вып. 21. – С. 62–65.
  12. *Угнivenко А.М.* Основні принципи ведення галузі м'ясного скотарства / *А. Угнivenко* // Тваринництво України. – 1993. – № 1. – С. 13–14.
  13. *Ярмак В.С.* Выращивание телят в мясном скотоводстве / *В.С. Ярмак* // Животноводство. – 1984. – № 1. – С. 48–50.
-